

PETRU BILȚIU - DĂNCUȘ
(1863-1907)

Prof. Dr. Ion Petrovai
Petrova, Maramureș

Inițiatorul și primul președinte al **Uniunii învățătorilor români din Maramureș**, Petru Bilțiu-Dăncuș s-a născut la 1 iulie 1863 în satul Călinești, județul Maramureș, unde și-a făcut școala primară, iar studiile preparandiale la Gherla, pe care le-a absolvit în 1882. Activitatea didactică și-o începe ca învățător la Vișeu de Jos din județul natal unde a funcționat între 1882 și 1885, și-și va încheia cariera didactică prematur în 28 mai 1907, la leud, unde a funcționat începând cu anul 1885. În cei 26 de ani de rodnic apostolat la leud Petru Bilțiu-Dăncuș s-a distins prin dragostea și pasiunea sa pentru ridicarea culturală a satului maramureșean, dar mai ales prin lupta sa pentru drepturile românilor. Școala a putut-o urma datorită strădaniei mamei sale, femeie pricepută la țesut, care a făcut mari economii și și-a trimis fiul la Gherla, unde l-a lăsat în grija canonicului Ștefan Bilțiu-Dăncuș, care l-a îndrumat pe cărările roditoare ale învățaturii. Dascălul maramureșean este pe rând docent, docent secundar și docent primar. În urma examenelor date a dobândit un salariu de 300 de florini, dar pentru priceperea și dăruirea sa ca dascăl, ieudenii au hotărât să-i sporească salariul cu 100 de florini, diminuând remunerația capelanului satului. Ei au fost impresionați de strădania acestui om ce și-a făcut pe deplin datoria, deși avea greutăți materiale cu creșterea celor șase copii care, datorită educației alese primită în familie, au întărit rândurile intelectualității și oamenilor de cultură maramureșeni. Merită menționați, dintre fiii săi, pictorul Traian Bilțiu-Dăncuș și gazetarul Ion Bilțiu-Dăncuș, care în 1924 va tipări drama religioasă scrisă de tatăl său în dialect maramureșean, **Viflaimul**.

Învățătorul-dirigent din leud - după cum mărturisea fiul său Traian - "...ducea aceeași viață aspră, la coasă, la sapă, ca țăranii, și luptând împotriva tiraniei asupritoare de atunci îi apăra și îi învăța în toate împrejurările. Orator înflăcărat, în adunări, mic de statură, se suia pe masă pentru a fi văzut. Scia versuri: la prohoduri mari și mici, jelaniile lui versificate puneau în hohote de plâns tot satul, iar duminicile, când i se mai dezmoșteau mâinile din lucru **cioplea** câte o poezie cu tâlc pe seama celor mulți pe care o trimitea la **Tribuna** din Arad.¹

Lecturile din Gheorghe Șincai, Simion Bărnuțiu, Mihai Eminescu și cele din publicații precum **Gazeta Transilvaniei** și **Tribuna** au lăsat urme în creațiile sale originale, pătrunse de un profund elan patriotic care nu lipsește nici din drama religioasă **Viflaimul** care valorifică tradiția populară utilizând în elaborarea textului chipuri specifice lumii satului, cum sunt ciobanii, dar și personaje malefice cum ar fi dracii. Prin personaje textul a primit din partea autorului și un pronunțat caracter moralizator la adresa celor avuți.

Petru Bilțiu-Dăncuș a fost și un pasionat culegător de folclor format sub înrăurirea lui Tit Bud, care în 1889 lansase în ziarul **Gutinel** cunoscutul apel: „Către domnii docenți din vicariatul Maramureșului.”² Începutul preocupărilor „docentului primar” de la leud poate fi localizat pe la 1892, când răspunde amplu, în 28 de pagini mari, la Chestionarul lui N. Densușeanu, răspuns pe baza căruia Iordan Datcu² vede în Petru Bilțiu-Dăncuș un „Bun cunoscător al istoriei, folclorului și graiului maramureșean”. După opinia aceluiași cercetător Petru Bilțiu-Dăncuș „...realizează una din cele mai autentice colecții de folclor maramureșean”. În această colecție intră creații provenite din localitățile maramureșene Vișeu de Jos, leud și Călinești, dar nu-i exclus ca să existe și creații din alte localități ale Țării Maramureșului, că folcloristul nu a indicat localitatea din care a cules creațiile folclorice ce alcătuiesc colecția. Cu o bună intuiție de specialist și o temeinică cunoaștere a zonei cercetate și, a esenței folclorului epocii, Petru Bilțiu-Dăncuș așează la începutul culegerii sale strigăturile **Necazurile românului strigate la joc** urmate de cântece de codru „de-ale robilor” (întemnițaților, „de-ale străinătăților”, „de-a cătanelor”, în general creații cu un pronunțat accent social de acuzare a oprimării”³.

Inimosul cărturar maramureșean a murit la 44 de ani “consumat de firea lui clocotitoare în lupta aprigă cu persecuțiile maghiare și necazuri” - cum mărturisește feciorul său, profesorul și pictorul Traian Bilțiu-Dăncuș - dar a rămas un român exemplar și pe patul de moarte, lăsând feciorilor săi următorul testament patriotic „Copii! V-am crescut români! Decât să vă știu că vă lepădați vreodată de limbă, de lege și neam, mai bine v-aș scoate ochii de acum să cerșiți din casă-n casă. Să nu uitați !”⁴ . După opinia noastră, acestui testament e greu să-i mai poți adăuga ceva pentru a-l întregi. Vom încheia medalionul nostru istorico-literar despre Petru Bilțiu - alias Dăncuș de la leud, cu versuri naive, dar vibrante, din creația sa, prin

care a sporit cu siguranță, tezaurul spiritual al națiunii române din țara voievozilor descălecători de neam și țară:

„Pe altarul națiunii
N-am să pun comori de preț
Dar cu vorba înțelepciunii
Voi spori al ei tezaur...”

Nemărginită este dragostea dascălului – cărturar față de Marmatia, leagănul fermecat al atâtor bărbați cu care se mândrește românismul. Iată un text sincer și sensibil dat ca răspuns la o întrebare retorică: **Ce-i Marmatia**

“Marmatia e grădină
Cu tot felul de flori plină!...
Grădină cu flori alese
Din multe grădini culese.
Seraci flori nevinovate!...
Cum sunteți voi despoiate
De suc dulce... și lumină
În străbună-sa grădină!...
De-ați avea voi grădinari
Să vă pună-n în straturi mari
De spinet să vă ferească
Și frumos să vă plivească.
Nu știu unde pe sub soare
Ar fi flori mirositoare
Ca-n frumusețe și licoare”
Chiar cu voi să se măsoare!...
Dă Doamne de sus lumină
Si-n biata est de grădină
Fi(i) milos... nu o uita
C’a sădit-o Dreapta Ta!...”

Textul datat „1904” este scris de fiul său Traian pe ineditul său mormânt de lângă biserica „din Șes” a leudului. Pe mormântul zidit din piatră este pictat, pe o suprafață specifică picturii murale, portretul alesului dascăl cu tricolorul așezat în dreptul inimii. La ore Petru Bilțiu-Dăncuș îl arăta elevilor săi și-i îndemna să nu uite că acesta este steagul neamului românesc aflat sub vremelnică stăpânire străină. Unde sunt oare dascălii ce ziceau cu convingere: „Speranța ne este în tineret”?⁵

NOTE

1. Dumitru Pop, **Folcloristica Maramureşului**, Bucureşti, Editura Minerva, 1970, p. 289.
2. Iordan Datcu; S.C. Stroiescu, **Dicţionarul folcloriştilor**, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979, p. 65.
3. Ibidem, p. 65.
4. Dumitru Pop, op. cit., p. 289.
5. Mihai Marina, **Maramureşeni – portrete şi medalioane** - , Editura Dragoş Vodă, Cluj-Napoca, 1998, p. 240.